

Анотація

Статтю присвячено проблемі синкретичних складнопідрядних речень з семою причини та часу. Виявлено, що структурно-семантичні особливості складнопідрядних конструкцій пояснюються асиметричністю взаємовідношень між будовою і семантикою. Інваріантні значення аналізуються за допомогою шкали перехідності. Установлено, що комбінаторні варіанти інтенсифікації змісту виникають завдяки семантичному потенціалу речення та детермінованому характеру з'єднувальних елементів. Простежено умови виникнення синтезованого значення речень в опозиції "причина – час".

Ключові слова: складнопідрядне речення, функціонально-семантичне поле, шкала перехідності, синкретизм, структурно-семантичні відношення, інваріантне значення.

Аннотация

Статья посвящена проблеме синкретичных сложноподчиненных предложений с семой причины и времени. Выявлено, что структурно-семантические особенности сложноподчиненных конструкций объясняются асимметричностью взаимоотношений между строением и семантикой. Инвариантные значения анализируются при помощи шкалы переходности. Установлено, что комбинаторные варианты интенсификации смысла образуются благодаря семантическому потенциалу предложения и детерминированному характеру соединительных элементов. Определены условия образования синтезированного значения предложений в оппозиции "причина – время".

Ключевые слова: сложноподчиненное предложение, функционально-семантическое поле, шкала переходности, синкретизм, структурно-семантические отношения, инвариантное значение.

Summary

The article deals with the problem of syncretic complex sentences with the seme of reason and time. It has been discovered that semantic and structural features of complex sentences are explained by asymmetry of relationships between the structure and semantics. Invariant meanings of complex sentences are analyzed with the help of transivity scale. It has been found out that combinative variants of intensity of the content are formed according to semantic potential of the sentence and determinate character of connective words. The origin of synthesized meaning of functional and semantic field "reason – time" has been traced.

Keywords: a complex sentence, functional and semantic field, transivity scale, syncretism, structural and semantic relationship, invariant meaning.

УДК 81'367.5:81'367.625

Христіанінова Р. О.,
доктор філологічних наук,
Бердянський державний педагогічний університет

РЕЧЕННЯ З ПОДВІЙНИМИ ПРИСУДКАМИ: ФОРМАЛЬНО-ГРАМАТИЧНІ ТА СЕМАНТИКО-ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ

Обґрунтування наукової проблеми та її значення. Ідея виокремлення речень із подвійними присудками належить О. О. Шахматову, який уперше описав "двоприсудкові" речення: "Двоприсудковими називаю такі речення, котрі мають в другому (залежному) своєму складі поряд із головним словом цього складу, яке через це постає присудком, ще й інше слово, що стосується за змістом безпосередньо підмета і пов'язане з ним граматично; а оскільки присудком називають слово, залежне від підмета, але таке, що належить до іншого, ніж

підмет, складу, то й це інше слово має бути визнане присудком. На відміну від присудка, вираженого першим словом, такий присудок визнаємо другим присудком, поєднані обидва присудки одним спільним уявленням про час. <...> другий присудок позначає завжди ознаку чи дію, одночасну з тією дією, яка виражена першим присудком” [22, 221–222]. До означених речень він зараховував субстантивні, ад’єктивні та прислівникові, у яких перший присудок виражений дієсловом, а другий відповідно іменником, прикметником, прислівником [там само]. Незважаючи на це, визначення синтаксичних функцій поєднань на взірець *повернулася сердита, сидить зніяковілий, працює терапевтом* дотепер залишається дискусійним. В українському мовознавстві більшість дослідників схиляються до визнання таких поєднань присудковими, проте одні пропонують покваліфікувати подібні сполуки як подвійні (складні) присудки [7, 154; 18, 175; 23, 83–84 та ін.], інші – як складені іменні присудки з повнозначними [2, 57; 15, 151 та ін.] чи контекстуальними зв’язками [8, 47–48]. У російському мовознавстві складні присудки не виокремлюють, а розглядані поєднання трактують зазвичай як складені іменні присудки з повнозначними зв’язками [16, 84; 17, 615 та ін.]. Чеські лінгвісти вбачають у таких сполуках поєднання двох різних членів речення – простого дієслівного присудка та дуплекси, яким постає другорядний член речення, синтаксично співвідносний з двома різними членами речення [24, 282], семантично він позначає ознаку суб’єкта або об’єкта, що є актуальною під час реалізації змісту предиката [6, 75]. Так само розглядають означені поєднання і деякі українські [14, 168–169; 13] та російські лінгвісти [21].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Новітні напрацювання в галузі граматики [3; 4; 12; 11] дають підстави констатувати, що найумотиванішим є потрактування розгляданих поєднань саме як подвійних присудків. У формально-граматичній структурі речення такі сполуки являють собою контамінований головний член речення, утворений унаслідок поєднання простого дієслівного і складеного іменного або двох простих дієслівних присудків у процесі трансформації двох простих елементарних речень в одне просте ускладнене. У семантико-синтаксичному аспекті подвійний присудок позначає складну предикативну ознаку, що поєднує зазвичай акціональне або процесуальне та статальне чи квалітативне значення, зрідка два акціональні значення [20, 239–240]. Подвійний присудок входить до структурної схеми простого двоскладного речення, поєднується з підметом подвійним предикативним зв’язком та його формою подвійної координації, виражає першим його елементом (дієсловом) реченнєві категорії часу й модальності [12, 238].

Метою пропонованого дослідження є аналіз формально-граматичних та семантико-функційних особливостей речень із подвійними присудками.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Речення з подвійними присудками належать до асиметричних із яскраво вираженою розбіжністю між планом вираження та планом змісту: з одного боку, вони є формально простими, з іншого – виражають зміст, що співвіднесений зі змістом складного речення. Ю. Д. Апресяна витлумачує такі конструкції як “прихований аналог складного речення” [1, 189]. погоджуємося із зауваженням І. Р. Вихованця,

що просте речення не завжди реалізоване за схемою семантично елементарного, нерідко в ньому поєднано базову структуру одного з вихідних елементарних речень і модифіковану структуру іншого елементарного речення [4, 14]. У розглянутих конструкціях до базової структури елементарного вихідного речення, формованого першим компонентом подвійного присудка, додано модифіковану структуру елементарного речення, утворюваного другим компонентом подвійного присудка. Солідаризуємося з думкою О. В. Кульбабської, що в подібних реченнях виявляємо семантичне ускладнення і їх варто зараховувати до простих ускладнених [9, 160]. Суб'єкт у них вступає в подвійні семантико-синтаксичні відношення з двома елементами присудка як двома різнорідними предикатами [3, 89], що маркують дві пропозиції, об'єднані логіко-семантичними відношеннями одночасності, пор.: *Увечері повернулась Маланка додому весела, сливе щаслива* (М. Коцюбинський) ← *Увечері повернулась Маланка додому. Вона була весела, сливе щаслива*; *Увечері повернеться Маланка додому весела, сливе щаслива* ← *Увечері повернеться Маланка додому. Вона буде весела, сливе щаслива*. Відповідно часове значення першої пропозиції, експліковане часовими та способовими формами дієслова – першого компонента подвійного присудка, визначає і формально не виражене часове значення другої пропозиції, пор.: *Увечері [дідусь. – Р. Х.] стоїть на березі високий, замислений, сивий, як Гомер* (О. Гончар) ← *Увечері дідусь стоїть на березі. Він високий, замислений, сивий, як Гомер; Незнайоме слово одразу насторожило двірника, що стояв неподалік грізний, нашорошений* (О. Гончар) ← *Двірник стояв неподалік. Він був грізний, нашорошений*. Л. Томусяк, кваліфікуючи подібні конструкції як речення із дуплексивами, наголошує, що так само модальне значення згорнутої пропозиції, передаваної дуплексивом, визначене модальним значенням першої пропозиції, де предикат виражений дієсловом [19, 97]. Як показують наші спостереження, співвідношення модальних значень пропозицій, передаваних першим і другим компонентами подвійного присудка, дещо складніші і не завжди модальне значення згорнутої пропозиції, передаваної другим компонентом подвійного присудка, визначене модальним значенням першої пропозиції, де предикат виражений дієсловом. Наприклад, у реченні *Я перший очолив би цей рух* (Г. Тютюнник) модальні значення обох пропозицій збігаються, вони марковані як ірреальні, пор.: *Я очолив би цей рух. Я був би першим*. Натомість речення *Я прийшов би до фінішу першим, [якби не травмував ногу]* відповідає двом можливим станам речей в об'єктивній дійсності: *Я прийшов до фінішу, але не був першим, [бо травмував ногу]* і *Я не прийшов до фінішу, [бо травмував ногу], а отже, і не міг бути першим*. Як бачимо, показник ірреальної модальності частка *би* у формально-граматичному аспекті тісно поєднана з дієсловом – першим компонентом подвійного присудка, але в семантико-синтаксичному аспекті вона тяжіє до другого компонента – прикметника. Подібне спостерігаємо й у реченнях із лексичними показниками, що виражають модальне значення можливості / неможливості, бажаності / небажаності, повинності тощо, на взірць: *Ти можеш розв'язати задачу першим; Ти хочеш прийти першим; Ти маєш вернутися живим*.

П. А. Лекант, аналізуючи поєднання, які ми зараховуємо до подвійних присудків, зазначав, що в їхньому складі значення першого компонента не акцентоване, суть присудкової ознаки втілена в іменному компоненті [10, 142]. Це положення, на нашу думку, потребує певного корегування щодо особливостей втілення присудкової ознаки. Річ у тім, що суб'єкт у розгляданих реченнях схарактеризований подвійно – за акціональною чи процесуальною (перший компонент подвійного присудка) і статальною або квалітативною ознакою (другий компонент подвійного присудка). Як було вже зазначено вище, подвійний присудок – це контамінований член речення, утворений унаслідок трансформації двох простих елементарних речень в одне. У процесі такої трансформації ми маємо не звичайну суму двох пропозицій, а якісно нове утворення, яке, крім основних, набуває ще й додаткового значення, сформованого тими логіко-семантичними відношеннями, які пов'язують ці дві пропозиції. У такому разі можна говорити, що названі "експоненти створюють нову смислову єдність "згорнутих" і "розгорнутих" смислів, які відображають позамовну сутність ситуацій з найрізноманітнішими смисловими відтінками й нюансами" [5, 19]. Предикативні ознаки, репрезентовані першим і другим компонентами подвійного присудка поєднуються в один змістовий блок, у якому друга ознака є актуальною лише під час реалізації першої: *Зоня **сидить** за столом **випрямлена**, зовні **спокійна*** (Ірина Вільде).

Перший компонент подвійного присудка зазвичай виражений особовими формами дієслів на позначення: 1) спрямованого і неспрямованого руху, переміщення (*іти, ходити, підходити, заходити, бігти, бігати, вертати, вертатися, повертатися, вештатися, тікати, літати, ширяти* тощо): ...***Боса йде** на вогонь кривомудрий...* (І. Драч); *Навіть Гладун ...тепер **підійшов** до хлопців **подобрілий, упокорений**...* (О. Гончар); *Наталка **прибігла сердита, задихана*** (О. Гончар); *Увечері **повернулась** Маланка додому **весела, сливе щаслива*** (М. Коцюбинський); ...*Летить вона під небесами, **Така молода-молодюсінька Ширяє** понад лісами* (І. Драч); 2) процесуально-локативного стану (*стояти, сидіти, лежати, висіти* та ін.): *Кожен **стоїть замислений, зібраний**, мов перед смертельно небезпечним стрибком* (О. Гончар); *А зараз **замислений, невеселий сидить** син за кермом* (О. Гончар); ...*обмерзлі трупи **лежать ледь помітні, повдавлювані** танками глибоко в сніг* (О. Гончар); 3) переходу в певний стан (*ставати, зупинятися, сидати, лягати, підніматися, зоставатися*): *Поглушивши мотори, **стали** на Шостому селищі **націлені** лобами до Дніпра* (О. Гончар); *А потім **лягла чистенька**, аж наче вся засвітилась* (О. Гончар); 4) з'явлення (з'являтися, народжуватися): *Щоразу він **з'являвся** перед товаришами **все з більш заклопотаним виглядом, серйозний, мовби аж пригнічений** тягарем своїх нелегких обов'язків* (О. Гончар); *Ранок **народився у росах, у зелених буйнощах** левад* (О. Гончар); 5) інтелектуальної діяльності (*думати, рахувати, вивчати, розуміти, усвідомлювати* тощо): *Дівчина **перша усвідомила** загрозу*; 6) мовленнєвої діяльності: (*говорити, відповідати, казати, розказувати, розповідати* тощо): *Марія **заговорила першою*** (В. Яворівський); 7) професійної діяльності (*працювати, служити*): *Батько Танин **працює прокатником** на заводі...* (О. Гончар); 8) існування

(жити): ...знову житимуть вони веселі та щасливі (М. Коцюбинський); 9) деяких фізичних і фізіологічних процесів (*сивіти, старіти, цвісти, в'янути, іржавіти* та ін.): *За тими волами я посивів парубком, побила б їх морока* (М. Коцюбинський); 10) конкретних дій (*підняти, штовхнути, ударити, вистрілити* тощо): *Наша спортсменка стріляла першою*.

У функції другого компонента здебільшого вживані прикметники та дієприкметники у формі називного або орудного відмінка на позначення: 1) психічного стану особи: *Сагайда якусь мить стояв приголомшений і засліплений* блиском вранішньої природи (О. Гончар); *Сумна повернула додому Маланка...* (М. Коцюбинський); 2) фізичного стану істоти: *Джантемирові коні прийшли до фінішу змилені та зморені* (З. Тулуб); 3) характеристики зовнішнього вигляду предмета: *Вона стояла зігнута, бліда, аж чорна, і тремтіла* (М. Коцюбинський); *А вона мені з Києва Третій раз уже боса втекла* (І. Драч); *Вони вертались додому не такі вже парадні* (М. Коцюбинський); 4) ознак предмета, зумовлених певними процесами, діями, станами: *Клава розповідала батькові знов про свої митарства, а він сидів мовчазний...* (О. Гончар); *Вона стояла зігнута, бліда, аж чорна, і тремтіла* (М. Коцюбинський); *Човни, що стоять прикуті ланцюгами в затоці, здебільшого мають наймення...* (О. Гончар); 5) ознаку за черговістю виконання дії: *...він зайшов останнім, залишивши Таню в коридорі* (О. Гончар); *У сатиновій сорочці, у полатаних штанях, він прийшов сюди першим з дружиною й дітьми* (А. Шиян). Функційно подібні до ад'єктивних компонентів іменники в непрямих відмінках із прийменниками і без них: 1) родовому з прийменником без, який позначає ознаку за відсутністю чогось: *...тепер Гудзь вештається без служби...* (М. Коцюбинський); *Мати прийшла хоч і без приймача, але в настрої трохи кращому, ніж коли ішла з дому* (О. Гончар); 2) знахідному без прийменника, який характеризує підмет за локативними ознаками: *Муляжний ландшафт лежав перед ними на півкімнати...* (О. Гончар); 3) знахідному з прийменником за на позначення сфери діяльності: *Я приїхала до вас за вчительку* (М. Коцюбинський); 4) орудному без прийменника зі значенням сфери діяльності, тимчасової ознаки: *Він працював інженером на заводі...* (Ю. Збанацький); *Після короткого жаркого бою мінометники поверталися з лісу триумфаторами* (О. Гончар); *І хоч яка збісована ця порода – жіноцтво, а проте ми стоїмо перед нею прошаками...* (М. Стельмах); 5) орудному з прийменником з на позначення ознаки за наявністю чогось: *До краю збуджений, він стояв біля входу в землянку з блокнотом в руці, мокрий від поту* (О. Гончар); 6) місцевому з прийменником у з таким самим значенням: *Козаков біг у розстебнутій фуфайці, з автоматом в руці* (О. Гончар). Як другий компонент складного присудка іноді вживають фразеологізми: *...він стоїть ні в сих ні в тих і дивиться на неї...* (М. Коцюбинський); семантично нерозкладні поєднання слів: *Гора біля гори стоять разом в німій величі...* (О. Кобилянська); *Ні, він народився одразу членом профспілки...* (О. Гончар); *Вертала додому задумана, з очима, втупленими кудись у п рістір...* (М. Коцюбинський). Статальна чи квалітативна ознака, передавана другим компонентом подвійного присудка,

може набувати модального значення ірреальності. У такому разі перед другим компонентом вживають модальні частки *мов, немов, мовби, немовби, наче, неначе, начебто, неначебто*: *...на факультет він повернувся мовби фронтовиком...* (О. Гончар); *Духнович стояв перед ним зігнутий, мовби нав'ючений більше за всіх...* (О. Гончар); *Із келії матушки ігумені вискочила келейниця і кидалась по подвір'ю мов тороплена* (М. Коцюбинський).

Подвійний присудок можуть ускладнювати модальні та фазові дієслова, що уживані як допоміжні в складеному дієслівному присудку: *Ви, отже, виявили бажання йти добровольцем* (О. Гончар).

У реченнях із подвійними присудками нерідко спостерігаємо нанизування іменних компонентів, які передають різні характеристики предмета, об'єднані спільним граматичним значенням ознаки, що є актуальною під час реалізації дії чи стану, позначених першим компонентом подвійного присудка: *Повернувся обідраний, слабкий і без грошей* (М. Коцюбинський); *Увечері стоїть на березі високий, замислений, сивий, як Гомер* (О. Гончар).

У розгляданих реченнях важливу конструктивну роль відіграє порядок слів. Як показують наші спостереження, іменний компонент подвійного присудка найчастіше вживаний у постпозиції щодо дієслівного компонента та розміщений контактено чи дистантно: *Богдан іде правофланговим попереду колони...* (О. Гончар); *Незнайоме слово одразу насторожило двірника, що стояв неподалік грізний, нашорошений* (О. Гончар); *Воронцов лежав під натягнутим до самого підборіддя кожухом пожевклий і зосереджений...* (О. Гончар). Можливе також його контактне та дистантне розташування в препозиції до дієслівного компонента: *Хоч би взулась та взута Тікала сюди, у цей світ...* (І. Драч); – *А ось і аборигени! – плюнув Денис. Перший до жінок поспішив* (Люко Дашвар). За дистантного розміщення компонентів складного присудка зазвичай між ними не стоїть підмет, оскільки в такому разі маємо атрибутивні поширювачі підмета, пор.: *Назустріч Чернишеві скакав охляп на баскому коні якийсь піхотинець у розстебнутій шинелі, без пілотки, з рідкою сірою борідкою вінником* (О. Гончар). Проте зрідка можлива й інтерпозиція підмета: *...зосталося для Тані місто порожнє без нього...* (О. Гончар); *Прибігла сюди Катерина заплакана...* (Ірина Вільде).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Речення з подвійними присудками являють собою конструкції, у яких суб'єкт схарактеризований подвійно – за акціональною чи процесуальною (перший компонент подвійного присудка) і статальною або квалітативною ознакою (другий компонент подвійного присудка). У формально-граматичному аспекті такі речення є простими, а в семантико-синтаксичному виражають зміст, співвіднесений зі змістом складного речення. Пропозиції, марковані першим і другим компонентами подвійного присудка, поєднуються в одному реченні, крім основних, набувають ще й додаткового значення, сформованого тими логіко-семантичними відношеннями, які пов'язують ці дві пропозиції: друга предикативна ознака постає актуальною лише під час реалізації першої. Перспективу дослідження вбачаємо в дослідженні комунікативних особливостей речень із подвійними присудками.

Література

1. Апресян Ю. Д. Идеи и методы современной структурной лингвистики : [монографія] / Ю. Д. Апресян. – М. : Наука, 1966. – 305 с.
2. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.] / Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. – К. : Вища шк., 2005. – 270 с.
3. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови : [монографія] / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1992. – 224 с.
4. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [підруч. для студ. філол. фак. вуз.] / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
5. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць / Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Рута, 1999. – 311 с.
6. Жажа С. Синтаксис русского языка в сопоставлении с чешским / С. Жажа, Х. Флидрова. – Olomouc : FF UP, 2005. – 164 s.
7. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Синтаксис : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.
8. Заборна М. Просте речення. Складні випадки аналізу : [навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закладів] / М. Заборна. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. – 126 с.
9. Кульбабська О. В. Граматичний обсяг терміна “просте ускладнене речення” / О. В. Кульбабська // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Філологічні науки : [зб. наук. ст.] / [гол. ред. В. А. Зарва]. – Бердянськ : ФО-П Ткачук О. В., 2014. – Вип. IV. – С. 156–165.
10. Лекант П. А. Синтаксис простого предложения в современном русском языке / П. А. Лекант. – М. : Высш. шк., 1974. – 159 с.
11. Мельник І. А. Транспозиційна граматика українського дієслова : [монографія] / І. А. Мельник. – Луцьк : Надстир'я, 2015. – 476 с.
12. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій : [монографія] / М. В. Мірченко. – 2-ге вид., переробл. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. – 393 с.
13. Олексенко В. Дуплексив як один з основних способів реалізації семантико-синтаксичного синкретизму у межах простого речення [Електронний ресурс] / В. Олексенко. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/34_VPEK_2012/Philologia/8_121580.doc.htm.
14. Плющ М. Я. Системна організація граматичної будови української мови. Таблиці. Схеми : [навч. посіб.] / М. Я. Плющ, О. Ю. Грипас. – К. : ВД “Слово”, 2015. – 264 с.
15. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : [навч. посіб.] / Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. – К. : Вища школа, 1994. – 670 с.
16. Современный русский язык : [учеб. для студ. пед. ин-тов по спец. № 2101 “Рус. яз. и лит.”] : [в 3 ч.]. – 2-е изд., перераб. – М. : Просвещение, 1987. – Ч. 3 : Синтаксис. Пунктуация / В. В. Бабайцева, Л. Ю. Максимов. – 256 с.
17. Современный русский язык : [учеб. для філол. спец. ун-тов] / [Белошапкина В. А., Брызгунова Е. А., Земская Е. А. и др. ; под. ред. В. А. Белошапкиной]. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Высш. шк., 1989. – 800 с.
18. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1972. – 516 с.
19. Томусяк Л. Речення з дуплексивами: семантико-синтаксичний та комунікативний аспекти / Л. Томусяк // Науковий вісник Чернівецького нац. ун-ту : [зб. наук. праць] / [наук. ред. Б. І. Бунчук]. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – Вип. 475–477 : Слов'янська філологія. – С. 96–101.
20. Христіанінова Р. Подвійний присудок у сучасній українській мові / Р. Христіанінова // Типологія та функції мовних одиниць : [наук. журн. на пошану член-кореспондента НАН України Івана Романовича Вихованця] / [редкол. : Костусяк Н. М. (гол. ред.) та ін.]. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. – № 2 (4). – С. 237–249.

21. Чеснокова Л. Д. Семантические типы членов предложения с двойными отношениями (Материалы для спецкурса). II часть. Ростов-на-Дону : Ростовский-на-Дону гос. пед. ин-т, 1973 [Электронный ресурс] / Л. Д. Чеснокова. – Режим доступа : <http://genling.ru/books/item/f00/s00/z0000015/st001.shtml>.
22. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка / [вступ. ст. Е. В. Клобукова ; ред. и коммент. Е. С. Истриной]. – 3-е изд. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 624 с.
23. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підруч.] / К. Ф. Шульжук. – К. : ВЦ “Академія”, 2004. – 408 с.
24. Bauer J. Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy II. Skladba / Bauer J., Mrázek R., Žaža S. – Praha : SPN, 1960.

Анотація

Статтю присвячено актуальній проблемі теорії простих речень. У ній досліджено формально-граматичні та семантико-функційні особливості речень із подвійними присудками. Обґрунтовано асиметрію плану вираження та плану змісту в таких реченнях. Доведено, що компоненти подвійного присудка маркують дві пропозиції, об'єднані логіко-семантичними відношеннями одночасності, а суб'єкт у розглянутих реченнях схарактеризований подвійно – за акціональною чи процесуальною (перший компонент подвійного присудка) і статальною або квалітативною ознакою (другий компонент подвійного присудка).

Ключові слова: подвійний присудок, контамінований член речення, дієслівний компонент, іменний компонент, пропозиція, логіко-семантичні відношення, предикативна ознака.

Аннотация

Статья посвящена актуальной проблеме теории простых предложений. В ней исследуются формально-грамматические и семантико-функциональные особенности предложений с двойными сказуемыми. Обосновывается асимметрия формального и смыслового планов таких предложений. Доказывается, что компоненты двойного сказуемого маркируют две пропозиции, объединенные логико-семантическими отношениями одновременности, а субъект в рассматриваемых предложениях характеризуется двойственно – по действию или процессуальному признаку (первый компонент двойного сказуемого) и состоянию или характеризующему признаку (второй компонент двойного сказуемого).

Ключевые слова: двойное сказуемое, контаминированный член предложения, глагольный компонент, именной компонент, пропозиция, логико-семантические отношения, предикативный признак.

Summary

The article is devoted to the actual problem of the theory of simple sentences. The formal-grammatical and semantic-functional features of sentences with double predicates are studied in the article. It was grounded the asymmetry of the expression and content in these sentences. It is proved that the components of double predicate mark two proposals, combined by logical and semantic relations of simultaneity, and the subject in such sentences is characterized doubly – by actionable or procedural feature (the first component of the double predicate) and by statical or qualitative feature (the second component of the double predicate).

Keywords: double predicate, contaminated member of sentence, verbal component, subjective component, proposition, logical-semantic relations, predicative feature.